

Marija Žveglič, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Marijana Klemenčič Glavica, Gimnazija Ledina, Ljubljana
Martina Kroflič, Evropska šola Bruselj I

Učenje in poučevanje slovenščine na daljavo v spletni učilnici Moodle

(2008: Učenje in poučevanje slovenščine na daljavo v spletni učilnici Moodle. *Slovenščina v šoli*, št. 3, str. 50–55.)

Povzetek: *Temeljno vprašanje je, kako digitalne tehnologije vključiti v načrtovanje in izvajanje pouka slovenščine oz. kako lahko digitalne tehnologije pripomorejo k učinkovitemu in optimalnemu doseganju ciljev pouka slovenščine, tako jezika kot tudi književnosti, v osnovni in srednji šoli. V prispevku predstavljamo pouk slovenščine na daljavo v spletni učilnici Moodle ter poudarjamo nujnost t.i. didaktične umestitve tovrstnega pouka.*

Ključne besede: *slovenščina, učenje in poučevanje na daljavo, Moodle, didaktična umestitev.*

1 Pouk slovenščine na daljavo v okviru e-projekta *E-SLOvenščina: učenje in poučevanje slovenščine na daljavo*

Aprila 2004 je Republika Slovenija z ratifikacijo Konvencije o statutu Evropskih šol pridobila pravico do pouka slovenščine v Evropskih šolah¹. V šolskem letu 2004/2005 je Ministrstvo za šolstvo in šport začelo z izvajanjem pouka slovenščine v Evropski šoli Bruselj I, kjer je vpisanih največ slovenskih otrok, nadalje tudi v Evropskih šolah Luksemburg II in Karlsruhe.

1.1 Organizacija e-projekta

V Evropskih šolah, kjer je vpisanih premalo učencev za klasični pouk slovenščine, t.j. pouk slovenščine z učiteljem neposredno v razredu, je bil v septembru 2006 v okviru e-projekta Zavoda RS za šolstvo *E-SLOvenščina: učenje in poučevanje slovenščine na daljavo* organiziran pouk slovenščine na daljavo v Evropski šoli Alicante v Španiji in Evropski šoli Bergen na Nizozemskem za štiri učence oz. dijake. Poleg tega je bilo na pobudo staršev in v soglasju z Ministrstvom za šolstvo in šport vključenih še sedem učencev oz. dijakov iz Tel Aviva (Izrael), Abu Dhabija (Združeni arabski emirati) in Dublina (Irska). V šol. l. 2007/2008 se pouk slovenščine izvaja za 9 učencev, štirje obiskujejo Evropsko šolo Bruselj (Alicante, Bergen), pet učencev pa različne šole po svetu (Združeni arabski emirati, Irska, Francija).

E-projekt *E-SLOvenščina: učenje in poučevanje slovenščine na daljavo* (<http://info.edus.si/izod>), namenjen učencem Evropskih šol s sedežem v Bruslju in otrokom diplomatsko-konzularnih, gospodarskih, tiskovnih idr. predstavnikov Republike Slovenije po svetu, se izvaja v okviru predmetne skupine za slovenščino Zavoda RS za šolstvo (vodi jo Mojca Poznanovič Jezeršek), ki v sodelovanju s predmetno skupino za računalništvo in informatiko ter v skladu s sodobnimi spoznanji slovenistične stroke, pripravlja specialno-didaktične rešitve za učenje in poučevanje slovenščine na daljavo.

¹ Namen Evropskih šol s sedežem v Bruslju, lociranih v 7 državah članicah, je izobraževati otroke uslužbencev institucij Evropske unije ter druge otroke. Pouk obsega predšolsko raven, pet let primarnega in sedem let sekundarnega izobraževanja, ki se zaključijo z maturo. Izvajajo ga učitelji, začasno premeščeni iz držav članic.

V organizacijskem in vsebinskem smislu se dejavnosti izvajajo v ožjem timu, ki ga sestavljajo: učiteljici slovenščine Martina Kroflič iz Evropske šole Bruselj I in Marijana Klemenčič Glavica iz Gimnazije Ledina, Ljubljana, ekspert za Moodle Janko Harej iz Tehniškega šolskega centra Nova Gorica ter članica predmetne skupine za slovenščino Zavoda RS za šolstvo Marija Žveglič.

1.2 Načrtovanje pouka

Učiteljici slovenščine na podlagi učnega načrta za predmet slovenščina kot prvi jezik (L1) v Evropskih šolah s sedežem v Bruslju na primarni in sekundarni stopnji izobraževanja in veljavnega Učnega načrta za predmet slovenščina: program osnovnošolskega izobraževanja v Republiki Sloveniji za pouk slovenščine načrtujeta pouk, t.j. oblikujeta letno in sprotno pripravo na pouk slovenščine na daljavo – načrtujeta obravnavo in vrednotenje/ocenjevanje neumetnostnega in umetnostnega besedila pri pouku slovenščine na daljavo.

1.2.1 Priprava na pouk slovenščine v 7. razredu osnovne šole/2. razredu sekundarne stopnje

V prikazanem modelu obravnave književnega odlomka se bomo osredotočili le na načrtovanje dejavnosti za doseganje izobraževalnega cilja *Učenec pregledno pozna književnika Miška Kranjca in njegovo delo*, s poudarkom na uporabi interneta kot elektronskega informacijskega vira. S perspektive obravnave književnega odlomka je v ospredju t.i. sekundarna umestitev. Načrtujemo dejavnosti, s katerimi bodo učenci književni odlomek umestili v pisateljev ustvarjalni opus oz. spoznali njegovo življenje in delo.

Učiteljeve dejavnosti	Učenčeve dejavnosti
<p>Dejavnosti pred branjem književnega besedila/odlomka</p> <p>Branje književnega besedila/odlomka</p> <p>Dejavnosti po branju književnega besedila/odlomka</p> <p>.</p> <p>.</p> <p>.</p> <p>Dejavnosti za doseganje izobraževalnega cilja</p> <p>Življenje in delo Miška Kranjca</p> <p>Učitelj povabi k ogledu in branju spletne strani o življenju in delu Miška Kranjca. Posebno pozornost nameni uporabi bralne strategije (uporabi npr. strategijo za določanje bistva ali/in strategijo za določanje pomembnih podrobnosti, grafični prikaz pomembnih informacij ipd.).</p> <p>Spodbudi učence k izvirnemu zapisu življenjepisa Miška Kranjca.</p> <p><i>Zapišite življenjepis Miška Kranjca v izvirni/drugačni obliki (npr. v obliki miselnega vzorca, dispozicijskih točk,</i></p>	<p>Učenci spletno stran POGLEDAJO IN PREBEREJO besedilo. Med gledanjem in branjem si ZAPIŠEJO bistvene podatke v poljubni obliki; zabeležijo si pripombe, morebitna vprašanja, dileme ipd.</p> <p>Učenci pred pisanjem PREBEREJO življenjepis Miška Kranjca v berilu ali v drugih strokovnih priročnikih (npr. v leksikonu Cankarjeve založbe Slovenska književnost).</p>

<i>stripa, domišljjskega intervjuja s pisateljem, igrice človek, ne jezi se, vprašanj za kviz ipd).</i>	Učenci podatke o življenju in delu Miška Kranjca PRIKAŽEJO/ZAPIŠEJO na samostojen, izviren način; svoj prikaz po možnosti prikažejo na daljavo (npr. v obliki govornega nastopa prek skypa).
---	--

V začetnih fazah usposabljanja učencev za učinkovito uporabo elektronskih informacijskih virov informacijski vir poišče učitelj sam in ga ponudi učencem (pomen bralnih strategij), kasneje, ko so učenci bolj vešč, pa dejavnost lahko opravljajo sami. Če hočemo, da bodo pri iskanju informacij v elektronskih informacijskih virih (pa tudi drugih) uspešni, jih moramo primerno usposobiti. V strokovni literaturi (Prim. Steinbuch 2004: 165) lahko učitelj najde številne strategije za iskanje in izbor informacijskih virov, izbere pa tiste, s katerimi bodo njegovi učenci najlažje poiskali ter izbrali podatke in informacije, ki jih potrebujejo.

Pri obravnavi književnega besedila v celoti in književnega odlomka je mogoče uporabljati tako klasične kot tudi elektronske informacijske vire. Prikazani model nakazuje možnost načrtovanja sekundarne umestitve² z elektronskimi informacijskimi viri (dostopnimi na internetu), ki zaradi precejšnje priljubljenosti med učenci nudijo veliko možnosti, v tem primeru za doseganje izobraževalnih ciljev.

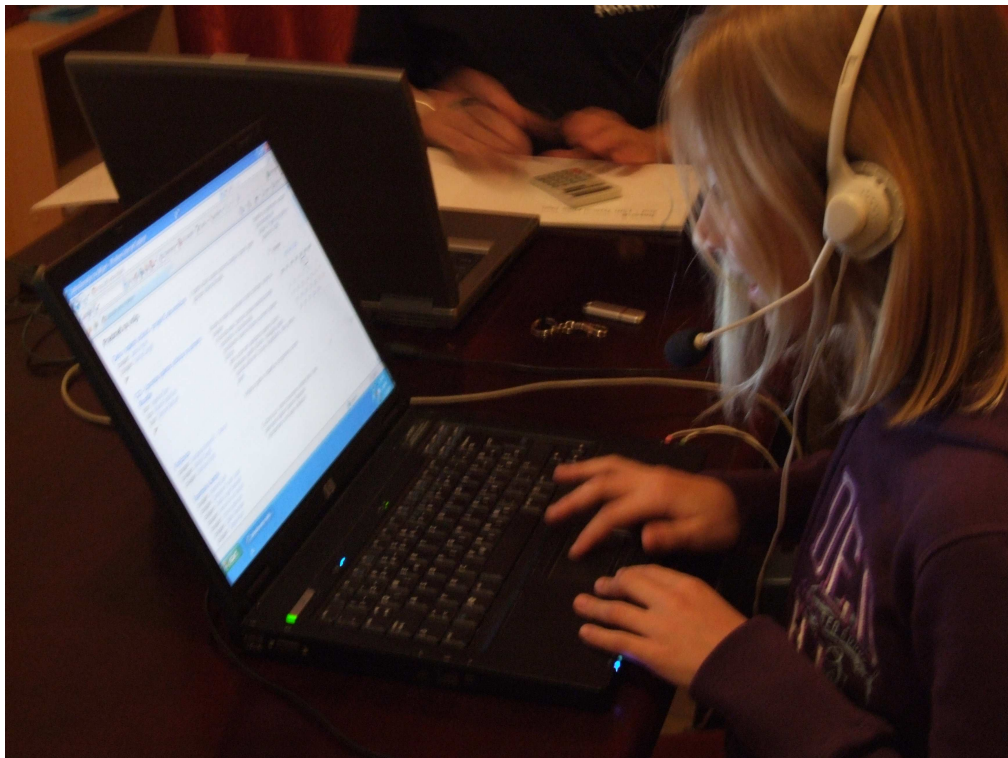
1.2.2 Elektronski viri za pomoč pri doseganju izobraževalnih ciljev

Za izhodišče načrtovanja pouka književnosti smo pripravili nekaj elektronskih virov (Glej spodnjo preglednico.), za začetek predvsem takšne, do katerih je mogoče priti z osnovnim iskanjem (z besedo ali dvema besedama).

Preglednica: Elektronski viri za pomoč pri doseganju izobraževalnih ciljev

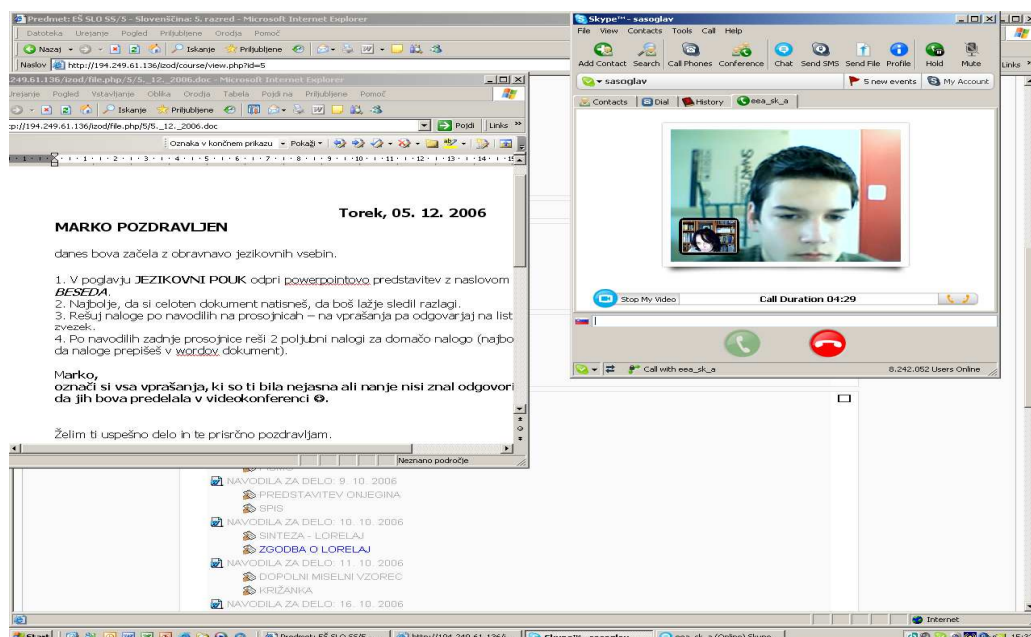
7. razred/2. razred
Fran Levstik http://www.geocities.com/jamnikjanez/levstik.htm http://www2.arnes.si/~tsiban/levstik.htm Josip Jurčič http://www.zrsss.si/nat-feb/osstic/ssjj153.htm http://ro.zrsss.si/~slavisti/projekt/dvornik/ Simon Gregorčič http://www.pavaneditore.it/bitka_pri_Kobaridu/Simon%20Gregorcic.htm http://www.kobarid.si/Slovene/iso8859_2/ZnaneOsebnosti.html#Gregorcic Prežih Voranc http://www2.arnes.si/~opvbistricams/prezihov.html http://www.koroski-muzej.si/muzejske/prezih.htm Miško Kranjec http://www.geocities.com/pd_lendava/kranjec.htm http://www2.arnes.si/~osljmikra1/misko.htm Tone Pavček http://www2.arnes.si/~acajne/majnice.doc http://www.drustvo-dsp.si/nagrade/presernova/presernova.html Homer http://www.wsu.edu:8080/~dee/MINOA/HOMER.HTM

² Sekundarna umestitev opredeljuje literarnoteoretično ter literarnozgodovinsko in drugo umestitev književnega odlomka, izraz primarna umestitev pa rabimo za umestitev književnega odlomka v celotno književno besedilo.

1.3 Izvajanje pouka

Učiteljici izvajata pouk (vključno z vrednotenjem/ocenjevanjem) slovenščine na daljavo tako, da učenci sprejemajo (poslušanje/gledanje, branje), razčlenjujejo in tvorijo neumetnostno in umetnostno besedilo (govorjenje, pisanje) ter pripravljata učna gradiva (vključno s preizkusi znanj in maturitetnimi gradivi), ki učencu omogočajo čim samostojnejše učenje; uporabljata pa tudi obstoječa e-gradiva, ki so nastala v okviru razpisa Ministrstva za šolstvo in šport (npr. e-gradivo *Književnost romantike v drugem letniku gimnazij, strokovnih in tehniških šol*).

NAČRTOVANJE POUKA

Pouk na daljavo za učence na sekundarni stopnji poteka trikrat tedensko po 45 minut, na primarni stopnji pa dvakrat tedensko po 30 minut.

Za vsakega učenca za posamezno učno uro pripravim *navodila za delo*, v katerih učenec dobi navodila, kaj bo v posamezni uri delal. V navodilih učenec najde informacijo, kje naj išče vsebinsko gradivo za učno enoto (npr. v poglavju **JEZIKOVNI POUK**, naslov teme **GLAGOL**); v kolikor obravnava temo samostojno, sledi Power Point predstavitvi, v kateri so upoštevane vse faze pouka za dano učno uro (od uvodne motivacije, napovedi novih vsebin, analize, sinteze do novih nalog). V kolikor pa teče pouk »v živo«, pa novo snov obravnava skupaj, s tem da v ospredje poskušam postaviti (predvsem v motivaciji in kasneje, med samo analizo novih vsebin, učenčeve izkušnje).

Poudariti je potrebno še to, da četudi starejši učenci gradivo obravnavajo samostojno, njihovo delo moram sproti preverjati. Tako smo z učenci dogovorjeni, da se v videokonferenco povežemo enkrat na teden ali vsaj na 14 dni (takrat razložim vse nejasnosti, preveriva naloge, dogovoriva se za vrste preverjanj in ocenjevanj ...).

POUK V ŽIVO

Z učencem se poveževa preko Skypa in slediva navodilom za delo. Ker le-ta prinašajo tudi podatek o tem, kje se nahaja vsebina dane teme, temo odpreva, učenec sledi vprašanjem, odgovarja, svoja razmišljanja razlaga; po potrebi nove vsebine razložim (to je pomembno predvsem pri pouku z mlajšimi učenci, medtem ko so učenci na sekundarni stopnji od 3. razreda naprej zelo radi samostojni in vsebine – vsaj nekatere, radi predelajo sami. Poudarim pa naj, da v učenčevo samostojno delo vedno preverim – pogosto skupaj z njim – tako dobi tudi povratne informacije o svojem delu).

UČENJE IN POUČEVANJE NA DALJAVO V PRIMERJAVI S KLASIČNIM POUKOM IN POSEBNOSTI

Posebnosti in prednosti:

- prilagojenost učenčevim prostorskim in časovnim omejitvam ter sposobnostim;
- učenec se navadi samostojnega učenja;
- možnost sprotnega popravljanja in dopolnjevanja gradiv - dostopnost tekočih podatkov;
- uporaba računalniških storitev: hranjenje učnih vsebin, iskanje po internetu;
- videokonferenčna povezava nam omogoči tudi stik z učiteljem, ki lahko sproti preverja njegovo delo, ocenjuje, to pa učenca navaja na samodisciplino in sprotno delo.

Pomanjkljivosti:

- malo e-gradiv za slovenščino, za vse stopnje starosti;
- dostopnost do tiskanih izvodov je velikokrat onemogočena (npr. učenci v Izraelu do tiskanih knjig skoraj ne morejo priti – tako iščemo vire na internetu, ki pa so velikokrat slabi ...).

NAČRTOVANJE POUKA

Pri načrtovanju pouka upoštevam: obstoječi učni načrt; sposobnosti, predznanje, delovne in učne navade, motivacijo, želje in pričakovanja otrok; pogoje dela; sodelovanje s starši.

Učenci so stari od 9 do 14 let, nekaj let so se šolali v Sloveniji, zdaj pa v rednem izobraževanju v tujini nimajo pouka slovenščine. V dogovoru starši ima zato vsak od njih na teden dve uri pouka slovenščine na daljavo (90 min). Pouk se izvaja v živo ali v spletni učilnici. V obeh primerih pripravim ustrezno gradivo za posameznega učenca oz. uporabljamo obstoječe učbenike in delovne zvezke za umetnostna in neumetnostna besedila.

POUK V ŽIVO

Pri pouku v živo (uporabljam program Skype in Windows Live Messenger) vodim učenca skozi vse faze učne ure, medtem ko morajo biti naloge v spletni učilnico pripravljene tako, da jih lahko učenec predela sam. Kako je to opravil, ugotovim takrat, ko učenec odda gradivo v spletno učilnico, jaz pa preverim rešitve ter dam učencu pisno ali ustno povratno informacijo – komentar o opravljenem delu.

UČENJE IN POUČEVANJE NA DALJAVO V PRIMERJAVI S KLASIČNIM POUKOM IN POSEBNOSTI

Pomanjkljivosti:

- malo e-gradiv za slovenščino, za vse stopnje starosti;
- obstoječe gradivo za pouk slovenščine (videokasete in avdiokasete, priročnike v CD-obliki) ne moremo uporabljati, ker ga učenci nimajo oz. ga ne moremo predvajati preko Skypa, zato bi moralo biti posneto v MP3 različici oz. dostopno na internetu;
- neizvedljivo skupinsko delo ali težje izvedljivo delo v paru (npr. dramatizacija odlomka);
- bivanje v različnih časovnih pasovih lahko pomeni težjo uskladitev urnika učenca in učitelja (npr. zamik za 3 ure v Abu Dhabiju, kjer je »naša« nedelja delovni dan);
- dostop do tiskanih dodatnih gradiv je v učenčevem okolju praktično nemogoč (npr. knjige za domače branje), zato iščemo ustrezne vire na internetu, ki pa so velikokrat slabi oz. pomanjkljivi.

2 Didaktična umestitev pouka slovenščine na daljavo

Pouk se organizira v spletni učilnici Moodle – v skladu s splošnimi značilnostmi izobraževalnega procesa, tako po organizacijski kot vsebinski plati, kot tudi s specifičnimi, ko sta v procesu poučevanja in učenja učenec in učitelj fizično ločena, večinoma pa tudi časovno, zaradi česar je potreben poseben specialnodidaktični in metodični pristop. Pri izvajanju pouka slovenščine na daljavo se porajajo številna vprašanja: uvajanje učnega načrta (Evropska šola), izvajanje pouka, spremljanje pouka, izobraževanje učiteljev, ocenjevanje znanja, matura, učna gradiva, priprava e-učnih gradiv, bralna značka, tekmovanje v znanju slovenščine, nadarjeni učenci, vključevanje učencev s težavami v razvoju (npr. gibalno oviranih, dolgotrajno bolnih), e-knjžnica, sodelovanje s starši³, sodelovanje učitelja z vodstvi šol, vključevanje študentov, ki opravljajo prakso⁴ idr.

V specialni didaktiki učenja in poučevanja slovenščine na daljavo se torej odpirajo številna področja, s katerimi se bo stroka v bodoče primorana soočiti. Posebno skrb je treba nameniti tudi (e-)učnim gradivom, ki morajo biti pripravljena tako, da učencu omogočajo čim samostojnejše učenje ter načrtovanje in izvajanje specialnometodičnih pristopov.

³ V šol. l. 2006/2007 je bil uspešno izveden prvi sestanek s starši na daljavo.

⁴ V šol. l. 2007/2008 bo v sodelovanju z Filozofsko fakulteto v Mariboru prvi študent opravljal delno študentsko prakso v spletni učilnici.

Katera oz. kakšna učna gradiva torej uporabljati pri pouku slovenščine na daljavo?

E-gradiva/e-učna gradiva za uporabo pri učenju in poučevanju slovenščine – v podporo pri doseganju ciljev učnega načrta za pouk slovenščine v osnovni in srednji šoli – naj bodo skladna s sodobnimi spoznanji stroke oziroma strok, ki opredeljujejo predmet slovenščina, in metodično-didaktično ustrezna, in sicer:

- *upoštevane naj bodo konkretne kurikularne okoliščine (določila in predlogi učnega načrta na posamezni stopnji in v programu glede ciljev in vsebin, didaktičnih priporočil idr.),*
- *dejavnosti sprejemanja (branja, poslušanja/gledanja), razčlenjevanja in tvorjenja (govorjenja, pisanja) – neumetnostnega in umetnostnega (e-)besedila (funkcionalni cilji) naj bodo natančno opredeljene; obenem pa predvideni tudi izobraževalni cilji predmeta,*
- *neumetnostna in umetnostna (e-)besedila naj bodo ustrezna, ne zgolj kvantitativno, pač pa predvsem kvalitativno,*
- *pri izbiri neumetnostnega in umetnostnega (e-)besedila naj bo upoštevan učenec/dijak oz. učeči se, njegova starost, sporazumevalne in spoznavne ter recepcijske in domišljajske zmožnosti, izkušnje in interesi,*
- *predlogi za doseganje izobraževalnih ciljev naj bodo ustrezni (temeljni jezikoslovni pojmi predvsem na ravni rabe, strokovno izrazje, književniki in njihova dela idr.),*
- *naloge naj bodo oblikovane tako, da bo učenec razvijal sporazumevalno zmožnost (tj. zmožnost kritičnega sprejemanja (e-)besedil raznih vrst ter zmožnost tvorjenja ustreznih, razumljivih, pravih in učinkovitih (e-)besedil raznih vrst), in tako, da bo razvijal zmožnost literarnega branja, pridobival uporabno znanje, tako literarnoteoretično kot tudi literarnozgodovinsko, ter dojemal književnost kot pozitivno vrednoto,*
- *e-gradiva/e-učna gradiva naj bodo oblikovana tako, da bo z njihovo (upo)rabo mogoče v največji možni meri izkoriščati sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije (npr. internet kot informacijski vir, interaktivnost, zvok, video ...),*
- *naloge naj bodo oblikovane tako, da bodo pri učencih v največji možni meri spodbujale motivacijo za učenje, inovativnost, ustvarjalnost, povezovanje predznanja, samostojno učenje, individualizacijo in diferenciacijo ipd.; to je kar najbolj vidno prav v strukturi nalog ob (e-)besedilih; naloge naj bodo posebno skrbno oblikovane (dikcija navodil, taksonomske ravni pri posameznih nalogah).*

3. Sklep

Kljub nekaterim pomanjkljivostim učenja in poučevanja slovenščine na daljavo, med njimi velja izpostaviti ceno tehnične in programske opreme ter didaktično (ne)ustreznost učnih gradiv, nenazadnje tudi odsotnost neposrednega osebnega stika med učencem in učiteljem, je smiselno učenje slovenščine na daljavo izkoristiti ne le za pouk v izjemnih okoliščinah (npr. poučevanje otrok diplomatsko-konzularnih, gospodarskih, tiskovnih idr. predstavnikov RS v svetu), ampak tudi kot dopolnilno obliko v okviru rednega formalnega izobraževanja (npr. obravnava posamezne knjige domačega branja, priprava učencev na tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje, obravnava literarnozgodovinskih obdobj z uporabo/ izdelavo spletnih vprašalnikov).

Literatura in viri

European School. 2005-2006: *Evaluation of Distance Learning pilot projects (2004-2005); Distance Learning*. Brussels: BOG.

Krakar Vogel, B. 2008: *IKT in književni pouk (uporabnost pri obravnavi slovenske reformacije)*; spletna učilnica osvežitvenega seminarja za multiplikatorje Zavoda RS za šolstvo Razvijanje in preverjanje kulturne zmožnosti na primeru slovenske reformacije.

Steinbuch, M. 2004: Učenje z informacijskimi viri. V: *Informacijsko opismenjevanje*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 161–222.

Stone Wiske, M. 2005: *Teaching for Understanding with Technology*. San Francisco: Jossey-Bass.

-- 2002: *Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Slovenščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport : Zavod RS za šolstvo.

-- 2000. *Ways of reading*. London: Routledge.

-- 2004. Zakon o ratifikaciji Konvencije o statutu Evropskih šol (MKSEŠ).

<http://info.edus.si/izod>

<http://www.eursec.eu/>

<http://www.reading.org/>

<http://learnweb.harvard.edu/alps/>